

BLADET FRA MUNNEN: Beskyttelse av drikkevannskilder, hva nå?

Under denne vignetten inviterer redaksjonskomiteen for VANN mennesker med meninger og tilknytning til vannfagene til å presentere hjertesaker. Denne gangen er det Truls Krogh, pensjonist, med bakgrunn som avdelingsdirektør ved avdelingen for vannhygiene i Folkehelseinstituttet, som på oppfordring har overtatt spalteplassen.

Norge har fått ny drikkevannsforskrift som trådte i kraft 1. januar i år. Den får meg til å tenke på en del problemstillinger som gjør meg urolig. Hvordan skal det nå gå med beskyttelsen av drikkevannskilder mot forurensninger som kan være skadelig for drikkevannet, selv om det ikke nødvendigvis regnes å være så farlig for annen bruk av vannet, eller for vannmiljøet i seg selv? Et enda vanskeligere spørsmål er hvordan man kan beskytte drikkevannet mot etableringer og aktiviteter som vil utgjøre en fare for at de kan forårsake slike forurensninger? Og hvem skal forutse hvilke farer som er reelle eller mulige, og hvem skal så bestemme hvordan beskyttelsen bør være?

Med bakgrunn i den første drikkevannsforskriften fra 1951 ble det laget et enkelt system, – enkelt i teorien, men arbeidsomt å gjennomføre. Helsemyndigheten hadde den reelle myndigheten til å fastsette hvor omfattende beskyttelse av vannkildene vannverkseier måtte gjennomføre for hele eller deler av tilsigsområdet, og dette ble vurdert opp mot hvilken vannbehandling vannet skulle gjennomgå. En rekke egenskaper ved vannkilden og tilsigsområdet ble tatt med i vurderingen, og for ikke å skape unødvendige konflikter med grunneiere og andre rettig-

hetshavere i tilsigsområdet, ble også deres planer og ønsker tatt med i betraktningen.

Bestemmelsene ble gitt som helsemyndighetens betingelse for godkjenningen av vannverket. Disse bestemmelsene ble gjort til rettsgyldige klausuler/heftelser på de aktuelle eiendommene enten gjennom private avtaler eller gjennom ekspropriering, – selvsagt med utbetaling av erstatning for økonomiske tap, hvor erstatningene som oftest ble fastsatt av en skjønnssrett. Ekspropriasjonsmyndigheten lå hos fylkesmannen. Det hører med til historien at miljøvernmyndigheten syntes helsemyndigheten var alt for streng når det gjaldt beskyttelse av drikkevannskilder. Noen deler av beskyttelsen kunne legges inn i planbestemmelser etter plan- og bygningsloven etter at den loven åpnet for slike bestemmelser. Men det viste seg fort at dette ikke var et godt nok verktøy for beskyttelse av drikkevannskilder, ikke bare fordi miljøvernmyndigheten syntes beskyttelsen var for streng, men fordi planbestemmelsene ikke kunne bli eksakte nok.

I 1995 ble godkjenningsmyndigheten for vannforsyninger lagt til kommunestyrene, men med klar beskjed om at kommunestyret da

skulle fatte vedtak som kommunens helsemyndighet når de behandlet saker etter drikkevannsforskriften. Utenfra kunne man se at det var lett å blande rollene her; var kommunestyret vannverkseier eller var det helsemyndighet? Systemet for å beskytte drikkevannskildene slik det ble beskrevet i forrige avsnitt, var likevel fortsatt en riktig fremgangsmåte.

Da det ble vedtatt ny drikkevannsforskrift i 2001 var muligheten til å ekspropriere eiendommer og/eller rettigheter for å beskytte drikkevannskilder mot forurensing etter vassdragsloven blitt borte, for denne loven var erstattet av vannressursloven, som ikke hadde slike bestemmelser. Det kom derfor inn en bestemmelse om at henholdsvis kommunen, fylkesmannen eller helsedepartementet kunne fastsette forskrifter for å beskytte vannkildene mot forurensing, avhengig av om forskriften ville berøre kun områder i én kommune, ett fylke eller flere fylker. Som kjent betales det ikke ut erstatninger for restriksjoner fastsatt i forskrift, så det ble visse usikkerheter som oppsto der hvor restriksjonene hadde ekspropriasjonsliknende karakter. Disse usikkerhetene ble aldri oppklart.

Ved opprettelsen av Mattilsynet i 2004 ble myndigheten beskrevet i forrige avsnitt overført til Mattilsynet, samtidig som godkjenningmyndigheten også ble overført dit. Mattilsynet kjempet hardt for at det skulle bli slik, men var ikke særlig glad for at det skjedde. Mattilsynet likte ikke godkjenningsordningen, og de likte slett ikke å bli tillagt myndigheten til å fastsette forskrifter for å beskytte drikkevannskilder. Gjentatte ganger uttalte Mattilsynet at slik myndighet ville de aldri bruke.

Håpet var at den nye drikkevannsforskriften fra i år skulle avklare hvordan nødvendige beskyttelsestiltak og -bestemmelser for drikkevannskilder skulle kunne fastsettes og gjennomføres. I forskriftens paragraf 12 sies det at vannverkseieren skal sikre at drikkevannet beskyttes mot forurensning, og at vannverkseier skal planlegge nødvendige tiltak for å beskytte vanntilsigsområdet og råvannskilden og at aktuelle beskyttelsestiltak skal gjennomføres. I paragraf 26 sies det at det er kommunen som i

samarbeid med vannverkseieren skal vurdere behovet for restriksjoner for å beskytte råvannskilder og vanntilsigsområder, samtidig som det henvises til planarbeid etter plan- og bygningsloven. Det nevnes også interkommunalt plan-samarbeid for å ivareta drikkevannshensynet der vannforsyningssystemet ligger i flere kommuner. Jeg vil da sitere en tidligere ordfører som brukte uttrykket «over mitt lik» dersom en nabokommune ville forsøke å legge restriksjoner på arealutnyttelsen i hans kommune ut fra drikkevannshensyn.

Ingen steder i den nye drikkevannsforskriften står det hvordan Mattilsynet skal involveres i vurderingene om hva som er tilstrekkelig beskyttelse av drikkevannskilder og tilsigsområder mot forurensninger og potensielle forurensningskilder som kan innvirke på drikkevannskvaliteten og brukernes helse, eller hvordan Mattilsynet skal utøve myndighet på dette feltet. Gjentatte ganger har representanter fra Mattilsynet uttalt at paragraf 4 med formuleringen «Det er forbudt å forurense drikkevann» i seg selv er en sterk nok bestemmelse for å beskytte drikkevannskildene våre. Jeg er redd for at dette er et alvorlig tilbakeskritt for målet om at vi kan opprettholde en god og hygienisk trygg drikkevannsforsyning i framtiden. Nå må vi i mye større grad basere oss på avanserte og gode vannbehandlingsanlegg som må håndtere alle mulige typer forurensninger.